



Hyrnsalmen kunta
Laskutie 1
89400 Hyrnsalmi
kunta@hyrnsalmi.fi
kimmo.mustonen@kimmokaava.fi

MUISTUTUS

4.7.2015

Dnro 1030/2015

Asia: Paliskuntain yhdistyksen muistutus koskien Hyrnsalmen kunnan kaavoitusta

Viite: Hyrnsalmen kunnan vireillä oleva kaavoitus; <http://www.hyrnsalmi.fi/index.asp?language=1>

KIRKONKYLÄN ASEMAKAAVA; VONKAN ASEMAKAAVAN OSITTAINEN MUUTOS

Kaavaehdotusvaihe

Hyrnsalmen kunta tekee asemakaavan muutosta. Kaavalla osoitetaan uusia asuin- ja lomarakentamisalueita Hyrynjärven ympäristöön. Suunnittelualue sijoittuu poronhoitoalueelle, Hallan paliskuntaan. Paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 2700 ja poronmistajia on 57. Halla on poronhoitoalueen eteläisin paliskunta ja poronhoitoalueen eteläraja myötäilee Hyrnsalmen kunnan rajaa. Hallan paliskunnassa on monenlaista muutakin maankäyttöä: mm. metsätaloutta ja turvetuotantoa sekä vireillä on useita tuulipuistohankkeita. Poronhoidon on täytynyt sopeutua ja muuttaa toimintatapojaan vuosien saatossa. Paliskunnan luonnonlaitumiin tukeutuva elinkeino – sen toiminta- ja kehittämismahdollisuudet – on kuitenkin monin paikoin ajettu ahtaalle.

Lähes poikkeuksetta Hyrnsalmen uusilla asuinalueilla on syntynyt ongelmia porojen tultua piholle uuden nurmen ja istutusten houkuttamina etenkin, jos porot ovat tottuneet laiduntamaan alueilla ennen rakentamista. Tämä aiheuttaa todellisia ja täysin tarpeettomia ongelmia asukkaiden ja poronhoitajien välille. Vakituisten asuntojen osalta paliskunnalle on aiheutunut lisäksi aitaus- ja korvausvelvoitteita. Etenkin lomarakentaminen herättää ristiriitoja ympäri poronhoitoaluetta. Kaavoituksessa tulisi entistä paremmin huomioida nämä potentiaaliset ristiriidat ja pyrkiä etsimään niihin ratkaisut ennakkoon. Uusien tonttien ostajille tulisi myös tiedottaa tehokkaammin ja selkeämmin tontin sijaitsemisesta poronhoitoalueella.

Kaavoittajalla alueiden käytön suunnittelun pääasiallisena toteuttajana on paljon vastuuta. Kyse on erilaisten maankäytöllisten tavoitteiden ja tarpeiden yhteensovittamisesta. Vakiintuneiden kaavoituskäytäntöjen toistaminen kaavamaisesti ei välttämättä ole toimivin tapa tässä työssä. Uusia kaavamääräyksiä



voidaan antaa tukemaan, selventämään ja ilmentämään poronhoitoalueella olemassa olevia käytäntöjä ja pelisääntöjä. Ensisijainen ohjauskeino poronhoitoon liittyen on poronhoitolaki, kaavamerkinnot ja määräykset eivät mene erityislainsäädännön edelle, mutta ne tulkitsevat ja tukevat näitä ohjauskeinoja.

Kaavoituksen poronhoidolle aiheuttamien vaikutusten selvittäminen edellyttää asianosaisen paliskunnan osallistamista kaavoitusprosessiin. Lausuttavana olevasta kaavaehdotuksesta ei ole pyydetty lausuntoa paliskunnalta, eikä kaavan vaikutuksia paliskunnan poronhoitoon ole millään tavalla selvitetty.

Poronhoidon huomioiminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Erityisesti pienemmissä kylissä se on tärkeä työllistäjä ja kylien elinvoimaisuuden ylläpitäjä. Se on vanhin Pohjois-Suomessa edelleen harjoitettavista elinkeinoista.

Poronhoitolaki (PHL 848/1990) tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja muussa poronhoitoalueella tapahtuvassa toiminnassa. Poronhoidon kannattavuuden edellytys on vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §). Vapaa laidunnusoikeus on ikaikainen nautintaoikeus, joka on tarkoitettu ja tunnustettu pysyväksi oikeudeksi. Se on voimassa kaikkialla poronhoitoalueella maan omistus- ja hallintaoikeudesta riippumatta. Se tarkoittaa porolle oikeutta ottaa ravintonsa vapaasti luonnosta, poikkeukset tähän on lueteltu laissa. Poronhoitolain 53 § puolestaan velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevien hankkeiden yhteydessä, mikäli ne vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) osana maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, turvaavat poroelinkeinon alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä.

Poronhoito on toiminta-alueellaan laaja-alainen maankäyttäjät. Kaikki muu maankäyttö poronhoitoalueella vaikuttaa enemmän tai vähemmän poronhoidon harjoittamisen edellytyksiin. Poronhoitoalueella maankäytön yhteensovittaminen on siis äärimmäisen keskeinen kysymys. Myös muualla kuin suoraan valtion mailla tapahtuvalla maankäytöllä on yleensä jonkin asteisia vaikutuksia paliskunnan toimintaedellytysten jatkuvuuteen. Tästä syystä poronhoitoalueella maankäytön suunnittelua on suositeltavaa toteuttaa erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla.

Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla (VAT) varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen edistämisestä (MRL 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta.

Kaavoituksen alkuvaiheessa tulee tunnistaa suunnittelua koskevat VAT:et. VAT:n soveltamisen suhteen on huomattava, että erilaisia alueidenkäytön tavoitteita ei ole asetettu keskinäiseen tärkeysjärjestykseen. Ne ovat keskenään lähtökohtaisesti samanarvoisia, jolloin ratkaisut on pyrittävä hakemaan sillä tavoin



ja niistä vaihtoehdoista, joissa kaksi tai useampaa tavoitetta voi toteutua mahdollisimman hyvin. Mahdolliset ristiriidat on perusteltava huolellisesti kaavaselostuksessa.

Yleiskaavoituksella ohjataan yhdyskuntarakennetta. Yleiskaavassa suunnittelun tarkkuus mahdollistaa poronhoitoon liittyvien alueidenkäyttöratkaisujen tekemisen. Yhdyskuntarakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla on usein huomattavaa vaikutusta poronhoidon harjoittamiseen, useimmiten erilaisen häiriövaikutuksen yleistymisen vuoksi. Häiriövaikutus voi tulla esimerkiksi rakentamiseen varattavien alueiden sijainnin, riittämättömien rakentamiselta poissuljettujen alueiden tai liikenteeseen liittyvien aluevarausten ja liikennealueiden käytöstä aiheutuvien häiriöiden muodossa. Yleiskaavassa tulee tunnistaa suunnittelutavan alueen rooli poronhoidossa ja tehdä sen mukaisesti tarpeelliset aluevaraukset ja määräykset.

Kaikessa kaavoituksessa on lähtökohtana erilaisten alueidenkäytön intressien ja tarpeiden yhteensovittaminen. Kaavoitusprosessit toimivat alueidenkäytön suunnittelun vuorovaikutteisuuden välineenä. Kaavoilla on oikeusvaikutuksia. Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. Kaavoituksessa tulisi lisäksi hyödyntää olemassa olevaa paliskuntien paikkatietoaineistoa, joka kertoo poronhoidon keskeisistä laidun- ja toiminta-alueista.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Kaavan vaikutuksia poronhoitoon ei ole selvitetty. Suunnittelualueella tai sen tuntumassa laiduntaa aktiivisesti poroja. On hyvin todennäköistä, että uusilla asuinalueilla syntyy ongelmia asukkaiden ja poronostajien välille. Vakituisten asuntojen osalta voi tulla korvausvaatimuksia ja -velvoitteita paliskunnalle. Mahdollisen aitaamisen myötä menetetään myös laidunalueita. Tällaisia ongelmia asukkaiden ja poronhoitajien välille olisi kaavoituksessa syytä pyrkiä tunnistamaan ja ennalta ehkäisemään.

Kaavakartan yleismääräyksissä ja kaavaselostuksessa olisi aiheellista huomioida porotalous. Kaavakartan yleismääräykseen voisi lisätä: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus." Kaavan sijoittuminen Hallan paliskunnan alueelle tulisi mainita kaavaselostuksessa. Kaavaselostuksessa olisi hyvä avata poronhoitolain takaaman vapaan laidunoikeuden merkitystä hieman enemmän. Samalla voisi kuvata, millainen elinkeino poronhoito on, niin paikallisesti kuin laajemminkin.

Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia selvittäessä tulisi asiassa kuulla paliskuntaa, joka on oman alueensa poronhoidon asiantuntija. Nyt käsitteillä olevasta kaavasta ei ole neuvoteltu asianosaisen paliskunnan kanssa. Paliskuntaa ei ole muillakaan tavoin kuultu: luonnoksesta tai ehdotuksesta ei ole pyydetty lausuntoja paliskunnalta. Alueella tapahtuvan mahdollisen aitaamisen suunnittelun ja toteutuksen osalta olisi oltava yhteydessä Hallan paliskuntaan.



Hyrnsalmen kunnan tulisi jatkossa ottaa poronhoito kaikessa kaavoituksessa paremmin huomioon. Näin tarpeettomia ristiriitoja voidaan pyrkiä vähentämään ja ennaltaehkäisemään.

Lisätietoja porotaloudesta ja siihen kohdistuvien vaikutusten arvioinnista saa Paliskuntain yhdistyksen *Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa* -oppaasta (http://paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_2014_FI_web.pdf) sekä Paliskuntain yhdistykseltä (www.paliskunnat.fi).

Paliskuntain yhdistys näkee hyvänä keinona sekä alueiden käytön ohjaukseen, että yleiseen tiedottamiseen, lisätä kaavakarttojen yleismääräyksiin rakennuspaikkojen sijoittelun osalta määräys: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus."

Hallan paliskunnalle on turvattava tiedon kulku alueella tapahtuvaan kaavoitukseen liittyen. Kaavoituksesta aiheutuvien vaikutusten arvioinnin sekä haittojen ja ristiriitojen ennakoimiseen ja ehkäisykeinoihin liittyen olisi kuultava paliskuntaa.

Paliskuntain yhdistys esittää Hyrnsalmen kunnalle yhteistyötä poronhoidosta ja porovahinkojen estämisestä kertovan tietopaketin koostamisessa uusien tonttien haltijoille. Uusien tonttien luovutusasiakirjoissa olisi hyvä maininta tontin sijaitsemisesta poronhoitoalueella.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao